

Orbán Ottó: *Ostromgyűrűben*

„A költészet hírszerzés *odaátrol*” – olvashatjuk az *Ostromgyűrűben* egyik kulcsdarabjában, amely mindannyiunk „közös ősnyelvét”, a verset ünnepli. Az alkalom mégsem ünnepi; a vékony kötetnek különös súlyt ad, hogy költője már valóban „odaátrol” szól hozzánk. A kortárs magyar líra „csodaöregje” három hónappal ezelőtt adta fel a testet-lelket megnyomorító betegséggel folytatott évtizedes küzdelmet. Akár akarjuk, akár nem, a szomorú esemény alapvetően meghatározza legutolsó műveinek értelmezését.

Az Orbán Ottóra jellemző formai gazdagságot most sem kell nélkülöznünk: hagyományos rímes-időmértékes alkotás és prózaverset, népdalátköltést és limericket egyaránt találhatunk a kötetben. A költő klasszikusokat újraíró és aktualizáló szenvedélyének ezúttal William Blake *A tigris* című verse esett „áldozatul”. Az írások többsége azonban a korábbi kötetekből jól ismert szabad szonett; a műfordítóként is kitűnő Orbán az amerikai lírikus, Robert Lowell magyarítása során kapott kedvet e tág lehetőségeket kínáló forma használatához. Az utóbbi költemények két hosszabb ciklusba rendeződnek, amelyek már címmel megadják az életmű záróakkordjának alaphangját: *Ostromgyűrűben* (*válto-*

zatok a túlélésre) és *Tudósítás a kés alól* (*változatok a föltámadásra*).

A kötet az öregséget, a testi szenvedést és a kérelhetetlenül közeli halált állítja középpontjába. A magán- és közélet költészetté lényegített eseményei (a múlt ajtajának feltárulása vagy akár a New York-i ikertornyok összeomlása) ugyanazt a fenyegető üzenetet hordozzák: „nincs lelemény, amely a múlt időn kifogna,/ a végzet ravaszabb Odüsszeusz-nál...” Igen feltűnő a tudományos, főként biológiai szaknyelvből kölcsönzött metaforák gyakorisága. A könyv lapjain megszólaló költői én szemszögéből az élet csupán „a statisztika hibaszázaléka”, más szavakkal „a DNS álma a halhatatlanságról, / melyet öregkorunkban veritékes ébredés követ”. A versek az emberi létezés esetlegességét hangsúlyozzák; mindegyikük egy-egy rezignált főhajtás a természet vak mechanizmusainak küszöbön álló győzelme előtt. A biológiai evolúció újra és újra visszatérő gondolata azonban, bár kétségtelenül egy rideg, közömbös világot körvonalaz, egyúttal a folytonos megújulás és újrakezdettség lehetőségét rejti magában.

„A fekete istennők, a Fúriák víjjogva követtek, [...] tépőfoguk elől ide-oda cikázva mítoszokat kevertem a Bibliával” – írja Orbán Ottó, mintegy megerősítve a fenti olvasatot. Ha a túlélésre már nincs remény, talán még mindig érdemes

számot vetni a feltámadással. A kereszténység központi eszméje valóban átível a kötet egészén, de rendre kioltják a görög mondavilág ellentétes motívumai és a kétségbeesés profán szólamai. Amikor egy pillanatra elfogadnánk, hogy „a föltámadás az Isten szerzői jog által védett csodája”, a versek alanya rögtön Szisziüphosz mítosztát társítja hozzá: „Az újrakezdéshez nem kell más, csak egy rögeszmés ember [...] nekikezd a melónak, hogy feltaszigálja az égre a Napot, / hiába tudja, hogy az, ha fölér is a csúcsra, lezúdul az alkonyatba.” A hiábavaló, de hiábavalóságának tudatában is felvállalt küzdelem képei ezek, amihez csupán a „törpe korszakon” és az „ingatag világon” való felülemelkedés bizonytalan ígérete ad erőt. Ezt az ígéretet pedig a költészet fogja beváltani.

Orbán Ottó számára „a költészet nem luxus, nem betegség, nem kedélyállapot, nem irodalom”. Amennyiben felismerjük az élet esetleges voltát, valamint a világban tetten érhető isteni rend fájó hiányát, a költészetre hárul az a valóban szisziüphoszi feladat, hogy otthonosabbá varázsolja mindennapjainkat, és értelemmel ruházza fel a „közmosz közönyét”. Ha pedig annak bizonyítékát keressük, hogy valóban képes megfelelni ennek a kihívásnak, elég felidéznünk a költő búcsúszavait, amelyek megnyugtatóan el-lenpontozzák az eddig elmondotta-

kat: „élni – bármi is a vége – látogatás az édenkertben”.

PÁPAY GYÖRGY

(*Magvető Kiadó, Bp., 2002. 66 o. 1290 Ft*)

Kányádi Sándor: *Felemás őszi versek*

Az a bizonyos magaslat, ahová Petőfi kiült, hogy onnan nézzen szerte-szét, Kányádi Sándor őszi versében földi helyett lelki kaptató („éptsd föl újra s újra / amit lerombol benned a / nappalok háborúja”). A szerző egyébként szinte betűre ugyanazokkal a szavakkal könyveli el a harmadik évszak érkezését, akár Petőfi. A félmondatnyi párhuzamon túl azonban (Petőfinél: „Itt van az ősz”, Kányádinál: „itt az ősz”) az évszak ihlette két vers csakugyan két világ. Míg Petőfi a természetnek jó éjszákát kívánva, a „szép, mint mindig” stádiumában örökíti meg az őszt, Kányádi Sándor verse karmos és vívódóbb, s a tépődő, emelkedett hangulatot általánosabban végigérző, de közben váratlan travesztálás is: „nevelségesen ismerős / minden mit mondtam s mondok” – írja (*Felemás őszi vers*).

S ahogyan itt az újhodást kérő hangra különös tromf az öncsúfolás, a kötetben számos vers szintén ettől az alája zenélt dülékeny kedélytől iz-